Ulkoministeriö NEUVOSTORAPORTTI UM2021-00069

POL-30 Wong Hämäläinen Anna-Mari(UM) 26.01.2021

Asia
Ulkoasiainneuvosto 25.1.2021

Kokous
Ulkoasiainneuvosto 25.01.2021

Kokouksen asialistalla oli pitkä lista ajankohtaisia aiheita, joista keskustelussa käsiteltiin lopulta tarkemmin vain muutama. Navalnyin tapaukseen liittyen esiin nousivat muun muassa pakotteet sekä KE Borrellin matka Moskovaan, ja väkivallan käyttö mielenosoittajia kohtaan tuomittiin. Covid-19-rokoteapua peräänkuulutettiin EU:n ulkopuolisille maille, mutta samalla todettiin, ettei voi lahjoittaa rokotteita, joita ei ole. Transatlanttiselle yhteistyölle ml. ulkoministeri Blinkenin kutsulle ulkoasiainneuvostoon laaja tuki. Pääaiheet USA:n kanssa ovat Iran ja sen ydinohjelmaa koskeva sopimus. Turkin osalta todettiin äänensävyn Turkissa kääntyneen positiivisempaan suuntaan, eikä se ole enää eskaloinut tilannetta. Sivuttiin myös pakotteita.

Ilmasto- ja energiadiplomatian osalta keskityttiin EU:n käytännön toimiin ja prioriteetteihin ennen COP26-kokousta Glasgowssa sekä energiatransition geopoliittisiin vaikutuksiin. EU on globaalissa johtoroolissa ilmastotyössä, mutta sen tarvitsee saada myös kumppaninsa nostamaan tavoitetasoaan. Prioriteetteina ovat kestävä rahoitus, hiilen alasajo, toimet ei-CO2–päästöissä sekä energiatransition vauhdittaminen. Ilmastodiplomatian pääkohteina ovat Yhdysvallat ja Kiina, mutta myös lukuisia muita. Käytössä on EU:n laaja työkalupakki, ml. Team Europe-työ, huippukokoukset, kauppapolitiikka ja –sopimukset, ilmastorahoitus ja NDICI-väline. Energiatransitiosta tulee vaikeaa, ja sillä tulee olemaan laajoja vaikutuksia fossiilisiin polttoaineisiin perustuviin talouksiin. EU:n tulee tukea itäisen ja eteläisen naapurustonsa maita transitiossa, erityisesti hiilen alasajoa. Hyväksyttiin ilmasto- ja energiadiplomatiasta neuvoston päätelmät.

Videoyhteydellä toteutetussa keskustelussa Japanin ulkoministeri Motegin kanssa pääaiheita olivat indopasifisen alueen lähestymistavat ja alueelliset turvallisuuskysymykset. Esille nousivat muun muassa yhteistyön lisääminen ml. monenvälisillä foorumeilla, yhteyspolitiikka, meriturvallisuus, digiasiat, kauppa ja investoinnit sekä yhteistyö myös kolmikannassa EU:n, Japanin ja USA:n kesken. Pohjois-Korean ohjus- ja ydinaseohjelmat sekä Kiinan toimet Etelä-Kiinan merellä ja kehittyvien maiden sitominen velkaloukkuihin tuomittiin. Ilmastoasioissa EU ja Japani ovat pitkälti samoilla linjoilla. Jäsenmaat kannustivat Japania vielä toimiin hiilivoiman rahoituksen lopettamiseksi. EU-Japani huippukokous toteutunee vielä vuoden 2021 ensimmäisellä puoliskolla.

Lounaskeskustelussa EU:n ja Ison-Britannian suhteesta ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikassa korostettiin tarvetta jatkossakin tiiviiseen, läheiseen ja tasapainoiseen yhteistyöhön. Koska Iso-Britannia ei ainakaan nyt halua yhteisiä rakenteita YUTP/YTPP –yhteistyölle, tulee EU:n olla mahdollisimman pragmaattinen ja käydä ad hoc –pohjalta keskustelua Ison-Britannian kanssa eri aiheista.

1. Ajankohtaiset aiheet

Ajankohtaisista aiheista eniten keskusteltiin Venäjästä, erityisesti Navalnyin tapauksesta, Covid-rokotteiden jakamisesta EU:n ulkopuolisille maille sekä transatlanttisista suhteista ml. Iran ja sen ydinohjelmasopimus (JCPOA) sekä Persianlahden alue. Myös Turkki sekä Etiopian tilanne ja ulkoministeri Haaviston matka Afrikan sarven alueelle nousivat esiin. Muina aiheina käsiteltiin Egyptiä ml. Regeni-tapaus, Hongkongia, Venezuelaa ja Bosnia-Hertsegovinaa.

Covid-19-rokotteiden jakaminen EU:n ulkopuolisille maille nähtiin myös keinona taata EU:n oma terveysturvallisuus. EU:n tulee osoittaa kumppaneilleen halunsa auttaa, vaikka apua voidaan tällä hetkellä toimittaa suppeammin. Rokoteapua tulee voida toimittaa niin itäisen kumppanuuden maille kuin laajemmin. Asiaa koskevan viestinnän tulee olla proaktiivista. Arvioitiin, että jäsenmaiden lahjoitukset ovat ainoa keino toteuttaa rokoteapu EU:n ulkopuolisille maille, samalla tiedostaen, että jäsenmaat eivät ole saaneet rokotteita valmistajilta. Ennen kuin COVAX-järjestely alkaa toimia (mahdollisesti toisella vuosineljänneksellä) ehdotettiin, että jäsenmaat lahjoittaisivat yhdessä 1,5 miljoonaa rokoteannosta, joilla suojattaisiin 750.000 terveydenhuollon työntekijää itäisen kumppanuuden maissa. Rokote-erät tarvittaisiin kolmen viikon kuluessa. Näin voidaan toimia, jos jäsenmaat tukevat lahjoituksia – jäsenmaiden yhteistyö on välttämätöntä. Tilanteesta tulee keskustella myös valmistajien kanssa.

Ehdotusta rokotusten lahjoittamisesta tuettiin. Samalla tuotiin esiin, että ei voi lahjoittaa rokotteita, joita ei ole. Huomautettiin, että EU:n rokoteapu tulee ulottaa myös eteläiseen naapurustoon sekä Saharan eteläpuoliseen Afrikkaan ja Latinalaiseen Amerikkaan.

Diplomaattisen henkilöstön osalta kolmansissa maissa tulisi kerätä tietoa siitä, missä heitä voidaan rokottaa. Jos tämä ei ole mahdollista paikallisesti, rokottaminen on tehtävä Euroopassa. Noteerattiin Euroopan lääkevirastoon kohdistunut kyberhyökkäys.

Navalnyin tapauksessa viitattiin 18.1. annettuun EU-lausuntoon, Venäjän reaktioon sekä viikonlopun tapahtumiin. Tuomittiin Navalnyin ja mielenosoittajien pidätykset ja voimankäyttö mielenosoittajia kohtaan. Vaihdettiin näkemyksiä lisäpakotteiden tarpeesta. Myös mahdollisuus soveltaa EU:n uutta ihmisoikeuspakoteregiimiä nostettiin esiin. EU:n yhtenäisyyttä peräänkuulutettiin samoin kuin EU:n vahvoja ja selkeitä viestejä Venäjälle. Todettiin valmius reagoida tilanteen kehittymisen mukaan.

Tuki ihmisten välisille kontakteille ja Venäjän kansalaisyhteiskunnalle nähtiin tärkeänä. Todettiin KE Borrellin matkustavan Moskovaan. Vierailua pidettiin hyödyllisenä myös tulevien Venäjää koskevien ulkoasiainneuvoston ja Eurooppa-neuvoston keskustelujen näkökulmasta. Vierailu nähtiin tilaisuutena viestittää EU:n näkemys tilanteesta Venäjälle ja venäläisille. Matkassa tunnistettiin myös riskejä, joihin vastaamiseksi esitettiin erilaisia ratkaisuja.

Noteerattiin EU:n Covid-19-tuki, joka on suunnattu haavoittuvassa asemassa oleville ryhmille.

Suomi tuomitsi Navalnyin pidätyksen ja toimet mielenosoittajia kohtaan ja kiitti KE Borrellia nopeasta reagoinnista tilanteeseen, mukaan lukien EU-lausunnosta. Tilanteessa on otettava huomioon

myös tulevat duuman vaalit ja kansalaisyhteiskunnan ja opposition toimintatila. On hyvä, että KE Borrellin Moskovan-vierailu toteutuu. Pakotteiden osalta vähittäinen lähestymistapa on järkevä. On tarpeen huomioida myös muut ajankohtaiset aiheet, kuten ilmastonmuutos, ympäristönsuojelu, aseriisuntakysymykset ja Open Skies –sopimus. Ihmisten välisten kontaktien edistäminen on tilanteessa tärkeää.

Transatlanttiset suhteet ml. Iran ja sen ydinohjelmasopimus (JCPOA) sekä Persianlahden alue saivat paljon huomiota keskustelussa. Yhteistyön käynnistämistä Yhdysvaltojen uuden hallinnon kanssa toivottiin mahdollisimman pian. Ulkoministeri Blinken kutsutaan ulkoasiainneuvostoon heti kun mahdollista. Esitettiin, että EU:n tulee korostaa yhteistyöhalukkuuttaan Yhdysvaltojen suuntaan jaettujen arvojen pohjalta.

Huomioitiin Yhdysvaltojen uuden hallinnon sitoutumisen monenkeskiseen yhteistyöhön. Yhdysvaltojen liittyminen Pariisin sopimukseen on tervetullut askel. Yhteisiä intressejä on mm. Kiinan suhteen. EU:n Kiina-investointisopimusta ei tule nähdä ongelmana transatlanttisissa suhteissa. Monien haasteiden ratkaiseminen mukaan lukien Maailman terveysjärjestö WTO:hon liittyen (pääjohtajavaali, reformi) edellyttää transatlanttista yhteistyötä.

Pääaiheet Yhdysvaltojen kanssa ovat Iran ja JCPOA, joiden suhteen on mahdollista edetä myönteiseen suuntaan. Toisaalta Iranin toimet uraanin rikastamisen osalta samanaikaisesti heikentävät ponnisteluja saada Yhdysvallat palaamaan sopimuksen piiriin. Diplomatialle on aikaa vain muutama kuukausi ennen Iranin kesäkuussa järjestettäviä vaaleja.

Persianlahden alueella on edetty sisäisten jännitteiden poistamisessa; alueella on mahdollisuus kehittää uutta dynamiikkaa Persianlahden Arabimaiden yhteistyöneuvoston (GCC) sisäisten erimielisyyksien lientymisen myötä.

Toivottiin keskustelua Gulf-yhteistyöstä seuraavassa ulkoasiainneuvostossa. Todettiin avoinna oleva EU:n Lähi-idän rauhanprosessin erityisedustajan tehtävä.

Suomi toivoi yhteistyön etenevän Yhdysvaltojen kanssa JCPOA:n osalta ja katsoi, että Iranin palaaminen kunnioittamaan sopimusvelvoitteitaan on samalla testi EU:n ja Yhdysvaltojen yhteistyölle.

Arvioitiin, että äänensävy **Turkissa** on kääntynyt positiivisempaan suuntaan, eikä se ole enää eskaloinut tilannetta. Kuultiin KE Borrellin yhteyksistä Turkin ulkoministerin kanssa. Todettiin, että on paljon asioita ja EU:n strategisia intressejä, joista tulee Turkin kanssa keskustella; lähtökohtana dialogille voidaan pitää vuoden 2016 yhteistä julkilausumaa. EU jatkaa Turkin tukemista pakolaisten vastaanottamisessa, on keskusteltava Libyasta, ihmisoikeuksista, viisumeista, tulleista jne. Vaihdettiin näkemyksiä pakotteista. KE Borrell esittelee maaliskuussa EU-Turkki –suhteita käsittelevän raporttinsa Eurooppa-neuvostolle.

Esitettiin huoli **Afrikan sarven / Etiopian** tilanteesta, joka vaikuttaa etniseltä puhdistukselta. EU:n vipuvoima täytyy selvittää; budjettituki Etiopialle on jo keskeytetty. Tilanne Sudanin rajalla on myös huolestuttava. Todettiin asiaan palattavan ulkoministeri Haaviston vierailtua alueella KE Borrellin valtuuttamana EU:n edustajana.

Egyptiä ja italialaisen Giulio Regenin kuoleman käsittelyä koskevissa puheenvuoroissa korostettiin ihmisoikeusehdollisuutta. Viitattiin myös Egyptin asemaan EU:n tärkeänä kumppanina alueella.

Hongkongin tilanteen osalta ilmaistiin huoli tilanteen heikentymisestä. Toivottiin kunnollista keskustelua ulkoasiainneuvostossa. Viitattiin Euroopan parlamentin Hongkongia koskevaan

tuoreeseen päätöslauselmaan. Todettiin, että EU:n huolenaiheet sisältyvät Honkongia ja Macaota koskevaan vuosiraporttiin, joka julkaistaan lähiaikoina.

Kiinnitettiin huomiota hiljattain Euroopan parlamentissa käytyyn keskusteluun **Venezuelasta.** Todettiin, että EU ei voi tunnustaa kummankaan – kautensa palvelleen tai uuden kansankokouksen legitimiteettiä. EU tukee oppositiota ja ylläpitää painetta Maduron hallitusta kohtaan ja koordinoi toimia Yhdysvaltojen kanssa. Hyväksyttiin neuvoston päätelmät Venezuelasta.

Todettiin EU:n yhteydet **Bosnia-Herzegovinaan**. Uusia vastaanottokeskuksia yritetään saada avattua. Kuultiin **resilienssikeskuksen** perustamisesta Bukarestiin. Kiinnitettiin huomiota **unkarilaisvähemmistön kohteluun Ukrainassa**. Kuultiin Portugalin ulkoministerin vierailusta KE Borrellin edustajana **Mosambikiin**, jonka pohjoisosan humanitaarinen ja turvallisuustilanne aiheuttaa huolta. Hyväksyttiin neuvoston päätelmät **koordinoitu läsnäolo merialueilla -konseptiin** kuuluvan pilottihankkeen aloittamisesta.

2. Ilmasto- ja energiadiplomatia – Euroopan vihreän kehityksen ohjelman ulkoisen ulottuvuuden edistäminen

Todettiin, että Eurooppa-neuvosto on valtuuttanut korkean edustajan ja komission kehittämään korkean tason ilmasto- ja energiadiplomatiaa, joilla välittää EU:n kantoja ja tavoitteita maailmanlaajuisesti. Hyväksyttiin neuvoston päätelmät ilmasto- ja energiadiplomatiasta. Keskustelun pääteemat olivat EU:n toimet matkalla Glasgown COP26-kokoukseen sekä energiatransition geopoliittiset vaikutukset.

EU:n voidaan katsoa olevan johtoroolissa globaalissa ilmastotyössä. Hyvät johtajat rekrytoivat seuraajia, ja EU:n tulee vaikuttaa kumppaneihinsa, jotta nekin saataisiin nostamaan tavoitetasoaan ilmastositoumustensa osalta. Erityisesti Afrikassa on hyvinkin eriäviä näkemyksiä ilmastotavoitteista. Viime kuukausina puolestaan Aasiasta on kuulunut positiivisia uutisia, mm. Kiinan, Japanin ja Etelä-Korean osalta. Silti kaikkien maiden tulee mennä tavoitteissaan pidemmälle, nopeammin.

Energiatransition vaikutusten osalta fossiilisten polttoaineiden käyttö tulee loppumaan, mutta samalla energian tarve kasvaa. Tällä hetkellä kolmannes maailman päästöistä tulee energiantuotannosta. Uusiutuvan energian käyttöä ja investointeja pitäisi moninkertaistaa nykyisestä, jotta päästäisiin Pariisin ilmastosopimuksen tavoitteisiin. EU:n tulee valmistautua energiatransition mukanaan tuomiin erilaisiin skenaarioihin, joissa on voittajia ja häviäjiä. EU:n lähialueiden maissa tulee olemaan hyvin vaikeita kehityskulkuja, jos ja kun heidän tuottamansa öljyn kysyntä häviää. Kuten Yhdysvaltojen uuden ilmastolähettilään Kerryn kanssa 22.1. käydyt keskustelut osoittivat, ilmastonmuutos toimii samalla erilaisten turvallisuusuhkien ja -riskien kiihdyttäjänä ja aiheuttaa uusia turvallisuusuhkia, jotka ovat voivat nousta keskeisiksi EU:n kumppanuussuhteissa eri maiden kanssa.

On vaikea määrittää toista aihetta, jossa EU:n sisäinen ja ulkoinen politiikka ja toiminta ovat yhtä yhteenkietoutuneita kuin ilmastodiplomatia. Jotta EU pystyisi näyttämään johtajuutta ulkoisesti ja vaikuttamaan muihin, pitää EU:n omien ilmastotavoitteiden ja –toimien olla kunnossa ja uskottavia. Tällä hetkellä EU:lla on kunnianhimoinen suunnitelma, jota tulee alkaa määrätietoisesti toteuttamaan. Vielä on mahdollista järeillä ja pikaisilla toimilla vaikuttaa ilmaston lämpenemisen hillitsemiseen, mutta tämä tarkoittaa isoja askeleita välittömästi. Muutaman vuoden päästä on jo liian myöhäistä.

Glasgown COP26-kokous tulee olemaan tärkeämmässä roolissa kuin etukäteen osattiin odottaa. Samalla pitää pystyä sekä osoittamaan edistystä omissa tavoitteissa, sekä vakuuttaa muu maailma pyrkimään samaan. Kokouksella on kolme suurta haastetta: 1. nostaa ilmastotavoitteiden tasoa, 2. ilmastorahoitus, adaptaatio ja mitigaatio ja sen avulla kehittyvien maiden pitäminen mukana

tavoitteissa, 3. miten suhtaudutaan Kiinaan ja miten yhteistyötä voidaan edistää muista kehityskuluista huolimatta (*compartmentalize*), jotta saadaan Kiina sitoutumaan kunnianhimoisempiin tavoitteisiin Glasgowssa.

EU:lla on selkeät toimintasuunnitelmat vuoteen 2050 ja 2030 asti, mutta seuraavaksi tarvitaan suunnitelma seuraavaksi 10 kuukaudeksi, jotta COP26:sta saadaan maksimaalinen hyöty irti. EU tarvitsee uuden modus operandin Kiinan suhteen. Dialogi Kiinan kanssa on tiivistynyt, ja ministeritason kokous ilmastotoimista on suunnitteilla vuoden alkupuoliskolla. Myös Bidenin hallinnolla on suunnitelmia ilmastohuippukokouksen osalta. G7 ja G20 tänä vuonna myös tärkeässä roolissa Ison-Britannian ja Italian luotsaamina. Lisäksi tulee käyttää kaikkia EU:n huippukokouksia, Maailmanpankin kokouksia ja muita korkean tason kokouksia aiheen edistämiseen. Kumppaneita tulee vakuuttaa paitsi sitoutumaan tiukempiin ilmastotavoitteisiin, myös viedä lupaukset käytäntöön ja aloittaa käytännön toimet, joilla sitoumukset saavutetaan. Erityisen huomion kohteena ovat Kiina, Intia, Etelä-Afrikka, Meksiko, Turkki, Australia ja Indonesia, sekä Brasilia ja Venäjä. Myös kehittyvät maat Afrikassa ovat yleisesti ottaen tärkeitä, mutta näissä maissa EU:n uskottavuutta globaalina toimijana, ml. ilmastotavoitteet, tulevat ensin määrittämään EU:n toimet ns. koronarokotediplomatiassa ja onnistutaanko niissä. Jos EU ei pysty auttamaan tässä lähimpiä naapureitaan, miksi EU:ta tulisi kuunnella ilmastoasioissakaan? Myös EU:n kauppasopimukset ja NDICI-rahoitusväline ovat tärkeitä työkaluja ilmastodiplomatiassa.

Todettiin, että EU:n tulee keskittyä Yhdysvaltoihin ja Kiinaan pääkohteinaan. Yhdysvalloissa tilanne näyttää lupaavalta, ja Kiinassa dialogi on käynnissä, mutta tarvitaan enemmän toimia Kiinan sitouttamiseksi tiukempiin tavoitteisiin. Vähemmän kunnianhimoisten maiden, mm. Venäjä, Saudi-Arabia, Meksiko ja Indonesia, kanssa tulee ilmasto- ja energiakysymykset ottaa esille kaikissa EU:n ja jäsenmaiden korkean tason kokouksissa ja tapaamisissa. Myös EU:n ja Afrikan välistä vihreän energian aloitetta tulee edistää. Afrikassa on toistaiseksi vain pieni osa päästöistä, mutta käytetyt energiamuodot ovat hyvin haitallisia ympäristölle. EU:n tulee pitää prioriteettialueinaan kestävää rahoitusta, hiilen alasajoa, toimia ei-CO2 –päästöissä sekä energiatransition vauhdittamista. Ilmastonmuutosta vastaan ei voida kehittää rokotetta, joten se on estettävä muilla tavoin.

Nähtiin toiveikkuutta tilanteen suhteen – puoli vuotta sitten ei olisi voinut uskoa, että tällä hetkellä esim. net zero coalition voisi olla mahdollista COP26:ssa. Tosin hyvät aikeet tarvitsee vielä toteuttaa käytännössä. Energiatransitio tulee olemaan kivuliasta ja vaikeaa, ja vaatii suuria poliittisia ponnisteluja globaalisti. Itäisiä kumppaneita voidaan tukea transitiossa pois hiilivoimasta mm. maakaasun avulla, joka tärkeää myös joillekin jäsenmaille nollapäästöihin pääsemiseksi.

Ilmastonmuutoksen torjuminen ja kaikkien siihen liittyvien uhkien ja vaikutusten ehkäisy ja mitigoiminen on valtava kokonaisuus ja mahdollisesti elinaikamme suurimpia haasteita. Se on kuitenkin mahdollista toteuttaa. Samalla tulisi myös kartoittaa, mitä olisi toimettomuuden hinta; seurauksena olisi ainakin sotia juomavedestä. Myös Euroopan ja Afrikan tasapaino tulee olemaan hyvin erilainen 50 vuoden päästä, jos ilmastonmuutokselle ja sen vaikutuksille ei tehdä mitään.

Keskustelussa toivottiin myös seuraavaan kehitysministereiden kokoukseen laajempaa keskustelua energia- ja ilmastoyhteistyöstä sekä keskustelun jatkamista ulkoasiainneuvostossa.

Suomi katsoi, että diplomaattisten ponnistelujen Team Europe-työn alla tulisi hyödyntää momentumia kv. ilmastopolitiikassa, jotta mahdollisimman moni maa saadaan sitoutumaan kunnianhimoisiin 2030- ja 2050 –tavoitteisiin. Yhteistyötä tulee tehdä myös Yhdysvaltain hallinnon kanssa. Kiina ja Intia ovat osoittaneet pientä liikettä, kun taas Venäjä on edelleen hyvin vaatimaton tavoitteissaan, mutta sentään myöntää ilmastonmuutoksen olemassaolon. Tärkeää käyttää alueellisia organisaatioita vaikuttamistyössä mahdollisuuksien mukaan. Hyvänä esimerkkinä Arktinen neuvosto, jossa Yhdysvallat joitakin vuosia sitten esti ilmaston mainitsemisen kokonaan neuvoston julkilausumissa, ja

joka voi nyt olla yksi hyödyllinen vaikutuskanava Yhdysvaltain suuntaan. Tärkeää myös huomioida ilmastonmuutoksen ja biodiversiteettikadon välinen yhteys. Tuki EUH:n ehdottamille prioriteettialueille: kestävä rahoitus, hiilen alasajo, toimet ei-CO2 –päästöissä kuten metaani ja musta hiili, sekä energiatransition vauhdittaminen. Suomi kutsui halukkaita maita liittymään valtiovarainministereiden ilmastokoalitioon, jonka puheenjohtajina Suomi ja Chile toimivat. Tärkeää myös tuoda kehityspankkeja vihreämmälle uralle ja varmistaa Saharan eteläpuolisessa Afrikassa pääsy kestäviin energialähteisiin.

3. Keskustelu Japanin ulkoministerin kanssa

Korostettiin EU:n ja Japanin samanmielisyyttä turbulentissa kansainvälisessä ympäristössä. Suhteen tukena on kolme sopimusta (vapaakauppasopimus EPA, strateginen kumppanuussopimus SPA, yhteyspolitiikkakumppanuus) ja monissa ulkopoliittisissa kysymyksissä EU ja Japani ovat yhtä mieltä. Tänä vuonna EU ja Japani voivat toivottavasti edistää yhdessä monia tärkeitä aiheita. EU:n ja Japanin tulisi elvyttää monenvälistä yhteistyötä ja nostaa kunnianhimon tasoa ilmastoasioissa COP26-kokousta kohti mentäessä. Yhteyspolitiikassa tulisi avata väylää laadukkaan infrastruktuurin edistämiseksi.

Todettiin samanmielisyys ja yhteistyömahdollisuudet monilla aloilla. Keväälle valmistellaan huippukokousta - toivottavasti kasvotusten, mutta jos ei niin virtuaalisesti. Yhteistyötä tehdään erityisesti monenvälisillä foorumeilla.

Erityinen kiinnostus keskustelussa kohdistui Japanin visioon vapaasta ja avoimesta indopasifisesta alueesta (*Free and Open Indo-Pacific*, FOIP). Alueen strateginen merkitys lisääntyy ja on monia asioita, joissa EU ja Japani voivat tehdä yhteistyötä. Toinen erityinen keskustelun aihe oli alueelliset turvallisuuspoliittiset kysymykset. EU haluaa lisätä yhteistyötä Aasian kumppanien kanssa ja Aasiassa, erityisesti ASEAN-vetoisilla foorumeilla. Kiinnostus keskittyi erityisesti Etelä-Kiinanmeren ja Korean niemimaan kysymyksiin.

Japanin ulkoministeri Motegin ensisijainen viesti koski sitä, miten EU ja Japani voisivat yhdessä toimimalla edistää vapaata ja avointa indopasifista aluetta. Kuultiin näkemyksiä alueen merkityksestä väestömäärän ja kaupan lukujen valossa. Vapaa merenkulku ja sääntöpohjainen kansainvälinen järjestelmä alueella ovat kaikille tärkeitä. Japanin lähestymistapa, FOIP, rakentuu kolmelle pilarille – arvot, yhteydet, rauha ja turvallisuus. FOIP on kaikille sen lähtökohdat ja vision hyväksyville avoin kehys. Nähtiin globaalin tilanteen uhkaavan perusarvoja ja –vapauksia sekä demokratiaa ja markkinataloutta. Tulee kantaa huolta siitä, että osa kehittyvistä maista lähtee kohti auktoritaarista eikä demokraattista kehitystä. Samalla on havaittavissa maailmanlaajuinen tuki sääntöpohjaisen kansainvälisen maailmanjärjestyksen ylläpitämiselle tulevaisuuttaa varten.

Haasteiksi, joita vastaan vapaa ja sääntöpohjainen kansainvälinen järjestelmä täytyy suunnata nähtiin (i) turvallisuusuhat, joita yksipuoliset toimet esim. Etelä-Kiinanmerellä aiheuttavat. Kiina uhkaa Japaniin kuuluvia Senkaku-saaria ja eskaloi jännitteitä alueella. (ii) Pohjois-Korea jatkaa aseohjelmiensa kehittämistä. Esitettiin toive jatkosta EU-Japani -yhteistyölle YK:ssa annettavan resoluution osalta ja erityisesti kaapattujen kansalaisten asian pitämiseen mukana resoluutiossa. (iii) Teknologian kyseenalaiset hyödyntämistavat ovat nekin uhkatekijä. 5G-verkko tulee pystyttää turvallisesti. (iv) Hongkongin tilanne ja kehitys ovat EU:lle ja japanille yhteinen huoli. (v) Vapaakauppa on uhattuna, kun sääntöjä ja standardeja yritetään vääntää uusiksi. (vi) Kannetaan huolta myös infrastruktuurihankkeiden ja kehitysavun käyttämisestä kehittyvien maiden edun vastaisesti rakentamalla velkaloukkuja. Kiinan velkaloukussa olevia maita tulisi auttaa kestävälle pohjalle.

Haasteisiin vastaamiseksi tarvitaan samanmielisten maiden solidaarisuutta. Pidettiin positiivisena, että jo kolme EU:n jäsenmaata on määritellyt linjauksensa indopasifisen alueen suhteen ja että EU on

ottanut asiakseen laatia yhteisen lähestymistavan. EU:lla ja Japanilla sekä Japanin liittolaisella, Yhdysvalloilla on tässä mahdollisuus tehdä yhteistyötä. Toivotettiin tervetulleeksi EU:n uuden transatlanttisen toimintasuunnitelman (2.12.2020) hyvä ajoitus ja maininta yhteistyöstä indopasifisen suhteen. Korostettiin ASEANin, Australian ja Intian keskeisyyttä edistettäessä alueen vakautta. On hyvä huomata myös Japanin FOIP:n ja ASEANin vastaavan vision (*ASEAN Outlook on the Indo-Pacific*, AOIP) yhteiset periaatteet. Nostettiin esiin myös Quad-yhteistyö vahvana pohjana yhteistyölle (Japani, Australia, Intia, Yhdysvallat). Yhtenä tärkeistä foorumeista puolustaa yhdellä äänellä perusarvoja ja –vapauksia nostettiin esiin tuleva ASEM-huippukokous (1.-2.6.2021, Kambodzha). Vapaakauppaa puolustetaan yhdessä protektionismia vastaan erityisesti monien vapaakauppasopimusten kautta ja sääntöjä kehittämällä. Japani haluaa olla tässä edelläkävijä ja valmistautua myös digitaaliseen aikakauteen. Nostettiin esiin Osakan G20 kokouksen yhteydessä annettu julistus digitaalisesta taloudesta ja nk. Osakan raiteen digitaalisen kaupan sääntöjen edistämiseksi. Japani jatkaa yhteistyötä EU:n kanssa myös WTO:n uudistamiseksi. Myös EPA:n puitteissa EU ja Japani keskustelevat ja edistävät vapaakauppaa ja sääntöpohjaisuutta. Kiina määrittelee itsensä edelleen kehittyväksi maaksi mutta sitä tulisi kehottaa tarttumaan vastuuseensa erityisesti ilmastokysymyksissä. Yhteyspolitiikkaa tarvitaan, jotta voidaan maksimoida vapaakaupan hyödyt. Japani jatkaa sen toteuttamista erityisesti korkealuokkaisissa infrastruktuurihankkeissa kehittyvissä maissa. Japani, EU, ASEAN ja Afrikka voivat yhdessä edetä. Hiilirahoituksesta onkin jo sovittu ja yhteyspolitiikassa edetään asia kerrallaan yhteistyössä. Merellisen turvallisuuden puolella yhteistyötä on erityisesti sääntöpohjaisuuden ja vapaan merenkulun puolustamisessa. Toivotettiin tervetulleeksi suunnitelmat korottaa EU:n läsnäolon tasoa. Lisää vastaavaa yhteistyötä toivottiin.

Vuoden ensimmäisellä puoliskolla pidettävän EU-Japani huippukokouksen esitettiin keskittyvän yhteistyöhän FOIP:n puitteissa ja puolustettaessa perusoikeuksia, -arvoja, demokratiaa, vapaata merenkulkua ja hyvinvointia yhteyspolitiikan ja merellisen turvallisuuden avulla. Euroopalla nähtiin iso rooli erityisesti nyt kun Iso-Britannia toimii G7- ja Italia G20-puheenjohtajana.

Korostettiin EU-Japani-kumppanuuden tärkeyttä erityisesti työskenneltäessä Agenda 2030 ja Pariisin sopimuksen tavoitteiden saavuttamiseksi. Lisäksi maailmanlaajuinen terveysyhteistyö ja laadukkaan infrastruktuurin edistäminen G20-periaatteiden pohjalta ovat yhteisiä asioita. EU toivottaa tervetulleeksi Japanin tuoreen sitoutumisen hiilineutraaliuteen sekä Japanin toimet velkaohjelmien suhteen erityisesti Afrikassa. EU:n Afrikka-strategian toteuttamisessa Japani voi olla hyvä kumppani. Samoin yhteistyössä Aasiassa, jossa agendalla on erityisesti kestävä kehitys, ympäristön suojelu, alueellinen integraatio, biodiversiteetti ja yhteyspolitiikka. Japani ja EU ovat avainkumppaneita taloudessa. Yhdessä tulee parantaa markkinoillepääsyä edelleen ja kehittää tulevaisuuden teknologioita. EU:lle itäisen kumppanuuden maat ja Länsi-Balkan ovat prioriteetteja ja Japanin yhteistyö siellä tärkeää. Yhteyspoliittisen kumppanuuden puitteissa tutkitaan yhteistyömahdollisuuksia alueella ja Keski-Aasiassa.

Keskustelussa vahvistettiin toive syventää edelleen EU-Japani yhteistyötä ja laatia EU:lle oma indopasifinen lähestymistapa. Japanilta toivottiin myös lisäaskelia hiilirahoituksen suhteen, ja konkreettisia hankkeita yhteyspoliittisen kumppanuuden toteuttamiseksi peräänkuulutettiin. Pohdittiin kehyssopimuksen (FPA) tarvetta turvallisuusyhteistyöntueksi ja ajatusta EU:n ja RCEP-alueen välisestä vapaakauppasopimuksesta.

Suomi, joka puhui myös Ruotsin, Tanskan ja Irlannin puolesta ja yhdessä sovituilla nuoteilla, nosti esiin Japanin kanssa jaetun arvopohjan ja kumppanuuden, toivotti tervetulleeksi Japanin työn Korean niemimaan vakauden eteen, korosti sen suhteen yhteistyötä YK:ssa ja pakotteiden toimeenpanossa sekä nosti esiin erilaiset aloitteet ydinaseriisunnan edistämiseksi, ml. Tukholman aloite. EU:n oman indopasifisen lähestymistavan määrittely on ajankohtaista ja yhteistyö Aasian kumppanien, ml. ASEANin, kanssa tärkeää. EU ja Japani voivat molemmat olla mukana edistämässä ympäristö- ja ilmastoriskien hallintaa indopasifisella alueella sekä ilmastotavoitteiden saavuttamista. Japani

ansaitsee kiitosta hiilineutraaliustavoitteeseen sitoutumisesta. Samalla Japanin tulisi liittyä toimiin hiilivoimaloiden rahoituksen päättämiseksi. Tuodakseen tuloksia, EU-Japani yhteyspoliittinen kumppanuus tarvitsisi yhteistoimia kuten yhteisrahoitettu kehitysohjelmia. EU-Japani yhteistyötä tulisi vahvistaa erityisesti kestävässä yhteyspolitiikassa, perusarvoissa, merenkulun vapaudessa sekä sääntöpohjaisessa monenvälisessä kauppajärjestelmässä.

Todettiin, että Japanin FOIP-aloitteen päämäärä on sääntöpohjainen kansainvälinen järjestys, vakaus ja hyvinvointi. Yhteistyötä halutaan syventää useiden maiden kanssa. Arvioitiin Yhdysvaltojen uuden hallinnon keskittyvän ensin kotimaan tilanteeseen. Silti esillä tulevat olemaan myös pandemia ja ilmastokysymykset ja paluu kansainväliseen yhteistyöhön muutenkin. Yhdysvallat on myös ilmaissut selkeästi sitoutumisensa indopasifiseen alueeseen. EU:n, Japanin ja Yhdysvaltojen yhteistyö tässä tulee olemana tärkeää. Ilmastoasioissa Yhdysvaltojen paluu Pariisin sopimukseen, toipuminen pandemiasta sekä EU:n ja Japanin yhteinen tavoite ovat tärkeitä. EU ja Japani voivat teknologiassa avustaa kehittyviä maita. COP26 on hyödynnettävä yhteistyössä.

Pandemia on paljastanut haavoittuvuuksia erityisesti Afrikassa. Erityisesti terveysyhteistyö nousee esille. Myös Afganistanin rauhanprosessilta odotetaan paljon. Japani sitoutui Geneven apukonferenssissa aiempaa tasoa vastaavaan apuun tukeakseen maan kehitystä. Kansainvälisen yhteisön tulee suojella saavutettua kehitystä ja vakautta. Japani kiinnittää huomiota yhteistyöhön Länsi-Balkanilla, jonne Japanilla on talousyhteyksiä, joiden vuoksi se haluaa edistää yhteyspoliittisia hankkeita alueella. Pohjois-Korea on uhka koko maailmalle ja rikkoo YK:n resoluutioita. Maa on riisuttava peruuttamattomasti ydinaseista ja saatava noudattamaan YK:n päätöksiä. Arvioitiin Bidenin hallinnon olevan tällä kannalla. YK:ssa päätöslauselmat on uusittava. Pakotteita ei voi vielä purkaa. Yhteistyötä aiheen parissa on jatkettava. YK:n resoluutioissa halutaan pitää mukana mainintа kaapatuista Japanin kansalaisista. Vapaakauppaa ja markkinataloutta EU:n ja Japanin tulee puolustaa yhdessä. Kaikki Japanin kauppasopimukset, ml. RCEP ovat osa tätä. Vaikka eteneminen riippuu maiden kehitystasosta, pyrkimys on yhteiseen sääntelyyn, ei vain markkinoillepääsyyn. Sääntöjen laatiminen on siis tärkeää ja tähtää järjestyksen asettamiseen ja vakiinnuttamiseen. RCEP tulee pian voimaan ja sen puitteissa on kehityksensä suhteen eritasoisia maita. Japani ei poissulje mitään yhteistyötä.

Todettiin yhteisen arvopohjan jakavina kumppaneina käydyn laajan keskustelun vahvistaneen käsitystä samanmielisyydestä. Indopasifiseen alueeseen molemmat suhtautuvat sääntöpohjaisuuden perustalta. Molemmat jakavat myös arvopohjan Yhdysvaltojen kanssa. EU:n omalla lähestymistavalla indopasifiseen alueeseen on merkitystä alueelle ja kansainväliselle yhteisölle. Japanin odotukset EU:n indopasifiselle lähestymistavalle ovat (1) se että EU korottaa äänensä sääntöjen vastaista toimintaa vastaan, (2) tukee rauhaa, vakautta ja yhteistyötä indopasifisella alueella, jonne Japani toivottaa EU:n alukset tervetulleiksi, sekä (3) yhteistyö samanmielisten maiden kuten Yhdysvaltojen kanssa. EU:n, Japanin ja Yhdysvaltojen kolmenvälinen yhteistyö tulisi vakiinnuttaa. EU tulee olemaan myös näyttämö Aasiaa koskeville keskusteluille kun esim. G20-kokous pidetään. Momentum yhteistyön korottamiseksi uudelle tasolle on hyödynnettävä.

4. EU:n ja Ison-Britannian yhteistyö ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikassa

Kuultiin katsaus sopimusneuvotteluihin EU:n ja Ison-Britannian välillä. Neuvotteluissa saatiin aikaiseksi kaksi sopimusta; erosopimus ja kauppa- ja yhteistyösopimus TCA. Sopimukseen ei sisälly turvallisuus-, puolustus-, kehitys- ja ulkopolitiikka. Jäsenmaiden mandaatissa nämä aiheet olivat sisällä, mutta Iso-Britannia ei halunnut näistä neuvotella. Sen sijaan TCA-sopimus sisältää elementtejä, jotka liittyvät yhteiseen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan (YUTP) ja yhteiseen turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaan (YTPP) ja jotka ovat myös laillisesti sitovia. Näiden lisäksi on asioita, joiden osalta voitaisiin neuvotella erillisistä ad hoc EU-Iso-Britannia sopimuksista: osallistuminen EU:n

kriisinhallintaoperaatioihin, pysyvään rakenteelliseen yhteistyöhön, pakotteisiin, terrorisminvastaiseen taisteluun, konsuliyhteistyöhön, kyberiin, asevalvontaan jne.

Todettiin Ison-Britannian nykyisen hallituksen olevan varauksellinen uusia sopimuksia koskevien neuvottelujen aloittamisen suhteen. Sen sijaan ad hoc -keskusteluja voidaan Ison-Britaanian kanssa hyvin käydä. Iso-Britannia lähestyy jäsenmaita myös kahdenvälisesti. Tärkeintä on jatkaa EU:n yhtenäisyyttä ja solidaarisuutta jäsenmaiden kesken.

Keskeinen foorumi EU–Iso-Britannia-keskusteluissa tulee olemaan TCA-sopimuksella perustettu kumppanuusneuvosto – Partnership Council. Ensimmäisenä asiana yhteistyöneuvostossa tulee olemaan kysymys väliaikaisen sopimuksen jatkamisesta (eli lisäaika ratifiointiprosessille), josta yhteistyöneuvoston tulee päättää. Lisäksi käsiteltäväksi tulee muitakin keskeneräisiä asioita, jotka liittyvät mm. eri sopimusten päättymispäivämääriin ym.

Oli Ison-Britannian selkeä päätös olla sisällyttämästä YUTP ja YTPP –sektoreita sopimukseen. Jatkossa tarvitaan EU:n yhtenäisyyttä ja solidaarisuutta. Kaikkia kysymyksiä on mahdollista jatkossa käsitellä EU:n ja Ison-Britannian kesken kumppanuusneuvostossa, joka toimii eräänlaisena ”Clearing House:na”

Keskustelussa korostui tarve jatkossakin mahdollisimman tiiviiseen, läheiseen ja tasapainoiseen yhteistyöhön Ison-Britannian kanssa. Koska Iso-Britannia ei ainakaan tässä vaiheessa halua yhteisiä rakenteita YUTP/YTPP –yhteistyölle, tulee EU:n olla mahdollisimman pragmaattinen ja käydä ad hoc –pohjalta keskustelua Ison-Britannian kanssa eri aiheista. Mikäli Iso-Britannia myöhemmin haluaa luoda rakenteet yhteistyölle, niin EU:lla tulee olla tähän valmius.

Suomi nosti tärkeinä yhteistyöaloina esille UK:n osallistumisen EU:n kriisinhallintaoperaatioihin sekä pysyvään rakenteelliseen yhteistyöhön. Myös yhteistyö suhteessa Venäjään, Kiinaan, Yhdysvaltoihin ja multilateraalisiin järjestöihin olisi hyödyllistä. Suomi mainitsi myös uudet teknologiat, kyberin ja hybridin, sanktiot, asevalvonnan sekä ilmasto- ja kehityspolitiikan.

Korostettiin, että tärkeää on säilyttää EU:n yhtenäisyys, koherenssi sekä solidaarisuus jäsenmaiden välillä suhteessa Isoon-Britanniaan. Iso-Britannia on nyt EU:lle kolmasmaa, joten sen kanssa on solmittava diplomaattisuhteet kuten muidenkin kolmansien maiden kanssa. Nostettiin esiin Ison-Britannian ilmoitus alentaa EU-delegaation status.

Suomen edustajat

Ulkoministeri Haavisto ja virkamiesvaltuuskunta

Asiakirjat

-

Liitteet

Viite

Asiasanat	Egypti, energia, ilmasto, Iso-Britannia, Japani, Transatlanttiset suhteet, Turkki, UAN Ulkoasiainneuvosto, Venezuela, Venäjä, YUTP, Afrikan sarvi
Hoitaa	**UM**
Tiedoksi	ALR, EUE, LVM, MMM, OKM, OM, PE, PLM, SM, STM, TEM, TPK, TULLI, VM, VNK, YM